

FRITIDSHEMSPEDAGOGIK

Fortbildning för personal i fritidshem

Regionalt utvecklingscentrum (RUC)

Dagens hålltider

- Kl. 08.30-09.45 Introduktion och föreläsning
- Kl. 09.45-10.30 Dialogcafé i tvärgrupper
- Kl. 10.30-11.30 Föreläsningen fortsätter

Deltagare och kommuner

- Degerfors
- Hallsberg
- Hammarö
- Kil
- Karlstad
- Storfors
- Säffle
- Åmål
- Totalt 96 deltagare

Föreläsningsserien

...belyser olika förutsättningar för fritidshemspedagogikens genomförande och knyter an till lärandet hos såväl elever som personal. Lärande är ett alltmer viktigt begrepp inom fritidshemspedagogiken och handlar både om fritidspedagogernas professionella utveckling och lärandet och utvecklingen hos de elever som deltar i fritidshemsverksamheten.

Mål och syfte

- Målet är att fritidshemspersonal ska utveckla och fördjupa kunskap om fritidshemspedagogik och dess betydelse för elevers lärande och utveckling.
- Syftet är att fritidshemspersonal ska mötas, tänka, reflektera och kritiskt diskutera olika aspekter av fritidshemmets uppdrag och undervisning. Vidare är syftet att utifrån den forskning som presenteras utveckla delar av den egna praktiken.

Tillfälle 1

- Torsdag 4 maj: Maria Hjalmarsson, lektor och docent i pedagogiskt arbete

Pedagogik och omsorg i fritidspedagogers uppdrag och praktiska arbete

Tillfälle 2

- Tisdag 19 september: Karin Lager, lektor, Göteborgs universitet:

Systematiskt kvalitetsarbete i fritidshem

Tillfälle 3

- Fredag 20 oktober: Robert Thornberg, professor i pedagogik, Linköpings universitet

Värdepedagogik

Tillfälle 4

- Tisdag 28 november: Birgitta Ljung Egeland, lektor i pedagogiskt arbete, Karlstads universitet:

Barn med migrationsbakgrund

Tillfälle 5

- Torsdag 1 februari (-18): Helene Elvstrand, lektor, Linköpings universitet:

Elevers sociala relationer på fritidshem.

Tillfälle 6

- Tisdag 6 mars: Anette Hellman, lektor i pedagogik, Göteborgs universitet:

Normaliseringsprocesser- och praktiker

Tillfälle 7

- April (datum oklart i nuläget): Emma Arneback och Jan Jämte, Örebro universitet

Att arbeta mot rasism i skolan

Vid föreläsningsträffarna

- 08.30-09.45 Föreläsning
- 09.45-10.30 Dialogcafé i tvärgrupper
- 10.30-11.30 Föreläsningen fortsätter

Arbete mellan föreläsningarna

- Lärgrupper och lärledare i kommunerna
- Professionsutvecklande samtal
- Lärledargruppen träffas på universitetet under fortbildningens gång

Arbete mellan föreläsningarna

- Lärgrupperna arbetar med ett ”uppdrag” efter varje föreläsning
- Lärledarna leder och dokumenterar lärgruppens arbete och lägger in det i sin mapp i Box (senast en vecka innan nästkommande föreläsning)
- Lärledarna ser till att andra gruppers dokumentation görs tillgänglig för den egna lärledargruppen

Lärledarträffar

- Tisdag 22 aug kl. 09.00-11.30
- Måndag 20 november kl. 09.00-11.30
- Tisdag 20 februari -18 kl. 09.00-11.30

Viktigt!

- Eventuella förändringar vad gäller deltagare, lärledare och rektorer meddelas administratör Helena Larsson!

Omsorg och pedagogik i fritidshem

Maria Hjalmarsson

Docent i pedagogiskt arbete

Karlstads universitet

Studien

- Syfte: Att undersöka hur fritidspedagoger förstår och tolkar omsorgsaspekten i sitt uppdrag och arbete samt vilka möjliga konsekvenser detta kan få för de barn som deltar i verksamheten.

Hjalmarsson, M. & Löfdahl, A. (2014). Omsorg i svenska fritidshem: fritidspedagogers etiska förmåga och konsekvenser för barn. *BARN. Forskning om barn og barndom i Norden*, Årg. 32, Nr 3, 91-105.

Bakgrund

- Omsorg och pedagogik – fritidshemmets två ben
- Fritidshemmets ”särställning” i skolan
- Kvalitet ska kunna mätas och redovisas vid granskning från föräldrar, myndigheter och andra intressenter

Forskningsgrundad kunskap (ECE)

- Det finns en hel del studier nationellt och internationellt om omsorg i utbildningsverksamheter riktade mot yngre barn (Early Childhood Education, ECE)
- Sociala och emotionella dimensioner osynliggörs och erkänns inte som viktiga och riktiga i skolans organisation (Gannerud & Rönnerman, 2007, Warin, 2014, Wrigley, Thomson och Lingard, 2012)
- Förmåga att ge omsorg har setts som en del av ”den kvinnliga naturen” och inte ett uttryck för professionell kompetens (Wernersson, 2006, s. 49)

Forskningsgrundad kunskap - fritidshem

- Stora luckor i den fritidshemspedagogiska forskningen (Skolverket, 2011)
- Vikten av omsorg har lyfts fram:
 - Trygga relationer mellan personal och elever är centrala för att elever ska uppleva en aktivitet som meningsfull (Schröder & Tuisku, 2015)
 - Fritidspedagoger prioriterar det omsorgsorienterade arbetet (Hansen, 1999, Hippinen, 2002)

Forskningsgrundad kunskap - fritidshem

- Fritidspedagogers arbete påverkas negativt av förändrade strukturella villkor, såsom den ökande andelen elever per fritidspedagog, vilket innebär en utmaning i att upprätthålla den omsorgsinriktning som av tradition varit självklara utgångspunkter i fritidspedagogers yrkesgärning (Andersson, 2013)

Forskningsgrundad kunskap - fritidshem

- Svårt att synliggöra arbete som starkt präglat av emotionellt och socialt stöd till barnen, vilket inte nödvändigtvis resulterar i ett konkret och granskningsbart utfall (Hjalmarsson, 2013)
- Behov av fler specifika resultat som belyser innebörden av att arbeta med ett omsorgsuppdrag i dagens fritidshem

Omsorgsetisk teori

- Omsorg som en etisk relation där ömsesidigheten betonas som viktig
- Den som ger omsorg har ett ansvar för att beakta den andres perspektiv på den omsorg som omsorgsgivaren vill ge, men också att ge sådan omsorg att den andres perspektiv vidgas (Noddings, 2002. Tronto, 2006)

Omsorgsetisk teori

- Omsorgsetik:
 - *omsorg för*: den som bryr sig om gör det för den andre i en situation i nuet.
 - *omsorg om*: att bry sig om utan att ett möte mellan personer behöver ske.
- Människan lär sig omsorg i en viss ordning;
 - Vad betyder det att någon bryr sig om mig?
 - Vad innebär det att bry sig om någon i en direkt situation?

(Noddings, 2002)

Omsorgsetik

- Först efter att ha reflekterat kring dessa frågor kan man bli förmögen att bry sig om utan att detta direkta möte behöver äga rum.
- Det ömsesidiga mötet mellan två individer (en som ger och en som tar emot omsorg) ses här som ett villkor för att individen ska utveckla kunskap om livet och tillvaron.

Dialogcafé

- Finns omsorgen med i din planerade verksamhet?
 - Om nej: När blir den föremål för granskning och reflektion?
 - Om ja: Hur följs den upp och utvärderas?

Välkommen tillbaka!

- Reflektioner från dialogcafét, någon..?

Metod

- Två sorters kompletterande data:
 - Intervjuer med sju fritidspedagoger (3 skolor)
 - Dagboksanteckningar skrivna av fyra fritidspedagoger (2 skolor)

Resultat

- Omsorg som återberättade intentioner om fritidshemmets uppdrag (intervjudata)
- Omsorg som ett svar på krav och önskemål från föräldrar och kollegor (data från dagboksanteckningar)
- Omsorg som ett etiskt förhållningssätt i fritidspedagogernas profession (data från dagboksanteckningar)

Omsorg som återberättade intentioner

När fritidspedagogerna berättar om sitt yrke och arbete hänvisar de i hög grad till intentionerna med skolans och fritidshemmets verksamhet, såsom de är formulerade i skollag och läroplan.

Omsorg som återberättade intentioner

Det handlar om demokratiskt tänkande, uppfostra individen, barnen till demokratiska medborgare, värdegrund, ja allt med inflytande och allt dom ska lära sig också så klart, alltså matematik, svenska...ja....sedan är det ju allt med den sociala biten som också är jättestor.

(Intervju med Cia)

Omsorg som återberättade intentioner

- Lägga vikt vid *det sociala* (Dora)
- Förmåga att *se hela barngruppen* (Anna)
- *Ha koll* i de stora barngrupperna (Berit)

(Intervjudata)

Omsorg som återberättade intentioner

Jag kan fyrtiofem barn utan och innan, hemförhållanden, var de står kunskapsmässigt och känslomässigt. Det är ett väldigt komplext jobb, det här.

Jag kan gå med ishackan härute eller stå vid diskbänken och lyssna på några barn utan att de vet om det. En del tror nog inte att jag gör något alls, jag går där med min ishacka, men jag lyssnar när jag står där (Båda citaten från intervju med Dora)

Omsorg på beställning – svar på krav och förväntningar från föräldrar och kollegor

Får ett telefonsamtal från mamma till pojken i 5-6 med tidigare nämnd ADHD. Han är hemma idag, strulade på slöjden igår. Försökte få henne att köra hit honom men det gick inte. Hade ett samtal med en mamma till pojke i förskoleklass. Det är lite saker som händer i matsalen som vi ska reda ut med hans fadder som går i 4:an.

(Dagboksanteckningar från Dagmar)

Omsorg på beställning – svar på krav och förväntningar från föräldrar och kollegor

Pratar med en tjej vars mamma påtalat att det är lite problem i en grupp med tre tjejer. En blir i stort sett alltid utanför. Mamman upplever att det alltid är hennes dotter som hamnar i den situationen. Efter att ha observerat på fritids så har vi en lite annorlunda bild. Flickan A och flickan B hamnar utanför medan den tredje flickan aldrig är i den situationen. Flickan vars mamma påtalat det hela är ibland aktiv beträffande nedlåtande kommentarer om den ena i 'tre'-gruppen. Pratade med barnen kring detta. Hur känns det att vara den som är utanför? Vad kan vi göra åt detta? Behöver följas upp.

(Dagboksanteckningar från Diana)

Omsorg på beställning – svar på krav och förväntningar från föräldrar och kollegor

En mamma har dröjt sig kvar och ber om ett par minuter. Hon har pratat med oss tidigare då hennes sexåriga flicka fått en dask i ansiktet av en annan sexårig flicka. Min arbetskamrat pratade då med flickorna en och en och sedan tillsammans. Hon pratade allvarligt och tyckte det löste sig på ett bra sätt. Vi har diskuterat saken i arbetslaget, haft extra koll och frågat dem hur det går. Vi har sett (och hört) att det går bra och märkt att de gärna leker med varandra. Mamman tycker nu att detta har skötts mycket illa, att hennes dotter är otrygg, inte vill iväg, är rädd, orolig. Mamman tycker att det är en stor brist i informationen och att detta är mycket allvarligt.

(Dagboksanteckningar från Donna)

Omsorg som ett etiskt förhållningssätt i fritidspedagogernas profession

Donna berättar att hon under en samling initierar samtal om rasten *och kollar att alla har en kompis*. Efter rasten samlar Donna barnen och *pratar om hur rasten varit och alla säger ett par ord. Alla är bra på att våga berätta och säga sin åsikt fast de bara gått på skolan i ca 7 veckor*.

En flicka säger sig ibland svårt att hitta på någonting på rasten. *Vi kommer överens om att hjälpas åt ännu bättre före rasten med förslag och kompisar*.

Omsorg som ett etiskt förhållningssätt i fritidspedagogernas profession

På vägen ut är flera barn på väg in. Tänker på att säga någonting till så många som möjligt.

Det blir en bra lekstund där jag hinner prata med de flesta om hur de tycker att de har det på skolan med förskoleklass och fritids, hur det går att äta i en stor matsal, hur det känns med kompisar eller om det är någonting de funderar över.

(Dagboksanteckningar Donna)

Omsorg som ett etiskt förhållningssätt i fritidspedagogernas profession

Samling på mattan. Hur har rasten varit? Vem/ vilka har du varit med? Har du varit själv? Ville du det? Laget runt. Några konflikter, under leken "Sandtrollet" hade uppstått, pratade om det. Är det schysst att samma person får "jaga" hela tiden? Vi kom fram till att det var det nog inte. Skulle tänka på det nästa gång. Efter samtalet fick barnen välja aktivitet. Småkonflikter här och där i leken. Två vill ha samma Barbiedocka. Hur löser vi det? Försökte med olika alternativ. Slutade med att en pojke, missnöjd, valde att lämna Barbieleken. Tre flickor blev oense i lek med "älvhuset". De andra två tyckte att den tredje försökte bestämma allt. Hur kan vi göra då? Samtalade om att bestämma tillsammans i leken, Hur man kan göra.

(Dagboksanteckningar från Diana)

Omsorg som ett etiskt förhållningssätt i fritidspedagogernas profession

12.40-13.45 Förskoleklass och tvåor. Tog hjälp av en kille i tvåan och tog ut och sorterade sopor till soprummet. Plockade ur diskmaskinen. Var ute och pratade lite. Killarna valde att spela pingis. Gick in och ut i byggen till två förskoleklassare som annars bara kastar leksaker och skriker därinne. Hjälpte dom till en mer konstruktiv lek (byggde vägar och hus med bilarna)

(Dagboksanteckningar från Dagmar)

Sammanfattningsvis

Fritidspedagogerna använder sig av en *etisk förmåga*, innehållande deras:

- kunskaper om omsorgsetiska värden så som de kommer till uttryck i återberättade intentioner om omsorg,
- kunskaper om och förmåga att svara an på föräldrars och kollegors krav och önskemål om omsorg, samt
- etiska förhållningssätt, dvs de kunskaper som är användbara i verksamheten bland barnen här-och-nu.

Sammanfattningsvis

- Fritidspedagogerna vet vad som förväntas av dem och de har en etisk förmåga att bedriva omsorg i sin verksamhet
- Fritidspedagogerna saknar ett gemensamt vardagsspråk för att artikulera sin verksamhet och för att kunna jämföra och hävda vikten av sitt arbete inom skolans olika verksamheter.

Sammanfattningsvis

- För barnen kan detta få konsekvenser som att den verksamhet de erbjuds framställs i traditionella innehåll där omsorgsaspekten döljs bakom begrepp som utevistelse, sport, pyssel och lekar.

Uppdrag på hemmaplan

- Vilken verksamhet som bedrivs på fritids av dig och dina kollegor blir synliggjord respektive osynliggjord i dokumentation av fritidshemmets verksamhet/undervisning?
- Hur relaterar det synliggjorda respektive det osynliggjorda till pedagogik/undervisning och omsorg/undervisning?

Tack för din uppmärksamhet!

Nästa lärledarträff: 22/8 kl. 09.00-11.30

Dokumentation av lärgruppens arbete (utifrån dagens föreläsningssinnehåll) läggs in i Box senast 12/9

Nästa träff för alla på Kau: 19/9 kl. 08.30-11.30